

MALI ISTRANIN

Mala pošta

Vlasta Hafner, Semič. Traženu knjižicu poslali smo. Spremate li možda dječju predstavu? Ako da, molimo da nas izvijestite o uspjehu.

Viktor J. Dih, Kumbor. List šaljemo prema Vašoj želji na Mariju Dih, učenicu gimn., Murska Subota. Njoj smo kartom javili da ste pretplatu Vi namirili.

J. Čič, Osijek. Učenici Dragici Prodan poslali smo sve dosad izašle brojeve. Hvala ti usrdna na trudu. Nastaviš li ovako ti ćeš u svom revnom sakupljanju pretplatnika postići rekord među našim prijateljima. Živio!

Viktor Suran, Comodoro Rivadavia (Argentina). Primili smo poslana nam 2 pesosa na ime pretplate. U Tinjan u Istru naš list ne možemo poslati, jer nam je ulazak u Italiju zabranjen, a osim toga mi ne ćemo da tamo koga nečužnog otjeramo na višegodišnju robiju zbog primanja našega lista.

Sokolsko društvo, Visoko. Poslali smo vam po 20 primjeraka svih u ovoj šk. god. izašlih brojeva našega lista, pa ćemo tako i u buduću činiti. Vaša prva narudžba nije nam došla, dočim je Vaš list od 30. XII. pomutnjom bio dostavljen redakciji tjednika »Istrac«. To je bio razlog našem nehotičnom zakašnjenju.

Pavao Stanko, Bol na Braču. Hvala ti mnogo na trudu. Kako vidimo broj se pretplatnika među pitomcima Vase gimnazije oo. Dominikanaca neprestano povećava. Hvala Vam topla svima.

Mješov. osn. škola, Vis. Natjerali ste baš do 13. pretplatnika. Netko će kazati da 13 nije osobito sretan broj. Mi smo naprotiv s tim brojem zadovoljni, pa ako već ne možete da ga poviesite, nastojte da bar na njem ostane. Lijepi vam pozdrav i naše poštovanje.

Zlatko Hartman, franjevački konvikt, Visoko. Kako vidimo ti si nam ostao vjernim prijateljem, kakav si bio i u Požegi. Hvala ti! Nastoj da učiniš malo propagande za našu Istru i među malim Bosancima.

G. C., Podgradina. Preporučamo se za odličnu suradnju. Vaše krasne rodiljubne pjesme, vanredno su se svidale. Nadite i za nas malo vremena.

Ivan Mikec, Marija Gorica. Ti si pun nježnih osjećaja i iskrene topline i vidimo da mnogo voliš našu Istru, pa nam je vrlo žao, što ti ne možemo udovoljiti želji. Još uvijek nije posve dobro. Ne ljuti se

MALI ISTRANIN

GOD. V. ZAGREB, VELJAČA ŠKOL. GOD. 1933./34. BR. 6.

Oče budi volja Tvoja

»Jive, kasno je, već je devet, podi u krevet,« tako je rekla majka malome Jiviću, kome se nikako nije dalo ostaviti toplo ognjište, na kom je dugačkom gvozdenom puhaljkom neprestano prekao po ugljevlju.

»Odmah, odmah, majo, čekaj dok natrunim još jednu vreću dukata — gle, gle!« na majčine će riječi Jive i udari snažno po starom panju da je iz njega vrenulo na tisuće žarkih iskara, svjetlih i sjajnih ko sami blještavi dukati.

»Hajde, hajde, Jiviću moj,« nadoda baka, uze ga k sebi na krilo i stane mu izuvatj cipelice.

»Laku noć, mamo! zbogom bakice...« reče i odskakuće bosonog u sobicu, pa se uvuče u svoj krevet.

Ležao je tako neko vrijeme skutren pod toplim pokrivačem, zapačajući lagano u san, kad lj nenadano začuje nekakvo škripanje kuhinjskih vratiju.

»Oho, tko li je to k nama došao?«, pomisli u sebi i izvuče glavu ispod ponjave i napne uha ko zečić.

»Hvaljen Isus i Marija, Ivano,« čuo je kako netko potihom pozdravlja njegovu majku.

»Vazda budi hvaljeno, gospodine velečasni,« odgovore skoro u isti mah baka i majka.

»Aha! župnik je došao. Pop Luka«, dosjeti se Jivić, »ali što zapravo hoće u ovo kasno doba noći u našoj kući?« čudio se mališan u sebi.

»Žuri mi se, Ivano«, govorio je pridušeno župnik. »Evo uzmi, spremi ovo ma kuda, da mi ga dušmani ne upropaste. To mi je jedna od najdražih uspomena. Prava svetinja naša... »Oče budi volja tvoja«, prvi molitvenik na našem jeziku. znaš Ivano. A večeras će doći karabinieri da mi kuću pretraže. Marko Pastorčić me došao izvijestiti, a on je čuo od karabinijske kuharice.

»O Bože, pa zar ni svetih knjiga više ne štediš?« čuo je kako se sva u strahu krsti od čuda njegova majka.

»Dobio sam iz Trsta od nekih naših nešto pobožnih hrvatskih knjiga, poštar ih o tome izvjestio, a oni hop! odmah će da mi pretraže kuću pod sumnjom da širim zabranjeno štivo. A znate kakvi su. Zadnji su mi puta odnijeli čak i misnu knjigu našu, glagolicom pisanu, i otad moram latinsku misu pjevatj —

»O pogani jedni,« žestila se majka, »pa da ih nije Boga strah!«

»Ako mi sada odnesu i ovaj drugi molitvenik, koji mi je najmilija uspomena na našega velikoga biskupa, umrijet ću od žalosti.«

»Ne bojte se, velečasni,« umirila ga je majka, »Ja ću ga dobro spremiti, evo ovdje u svoju staru škrinju, među starinsku ruho. U ostalom k meni ne će doći ni da ga traže.«

»Hvala vam, Ivano, a sada bježim, da ne bi opazili da sam ovdje bio. Hvaljen Isus i laka vam noć,« reče župnik i lagano se udalji.

Jivić je slušao napeto. »Što li se to dešava!« razmišljao je u sebi. Onaj lijepi molitvenik, po kom je on kod velečasnoga župnika toliko puta listao i naslađivao se čitajući one lijepe i divne pjesmice i molitvice, hoće da odnesu. O Bože, tko je takova što vidio? Ovo su zaista pogani, pravo je rekla njegova majka.

»Oče budi volja Tvoja« tako se zvao taj lijepi starinski molitvenik, što mu ga je velečasni pop Luka toliko puta pokazivao.

»Eto, Jiviću,« znao bi mu reći pop Luka. »Ovaj molitvenik ti je prva knjiga u Istri, koja je štampana našim jezikom. Napisao ju je jedan pravi svetac Božji, sin našega naroda, našega siromašnoga kmeta, koji je postao velik čovjek, biskup. Jure Dobrila se je zvao. Iz Ježenja je bio, znaš li, onog malog sela povrh Tinjana grada.

A kad je umro meni je ovu divnu knjižicu ostavio. Vidiš, još je svojom posvećenom rukom napisao posvetu: Verlom popu Luki, dragom prijatelju i dobrom naroda svoga pastiru, Jure Dobrila, biskupu.«

A Jivić, mali pop-Lukin ministrant, s velikim je poštovanjem i strahopoštovanjem gledao u tu knjižicu. S posebnom nekom pobožnošću listao je po njoj, promatrao lijepi rukopis velikoga biskupa i čitao: molitvu za mornare, molitvu za umiruće, pjesme božićne. Ponekada bi pod glas i zapjevao iz nje. Mnogo je lijepih pjesmica bilo u njoj, kao na pr. ona »Tri kralja jahahu, sunca istoka stran«, — ili »U sej vrime godišća, mir se svitu navišća« ili »Poslan bi angjel Gabrijel od Boga u grad Nazaret« ili »Budi hvaljeno po sve vrime Isusa i Marije slavno ime« i mnogo drugih lijepih pjesama koje je njegova baka također znala pjevati.

Kad bi je mali ministrant Jive pregledao, pop Luka bi je s velikom pošnjom spremio u svoj stakleni ormar. A nije mu je svaki dan ni davao u ruke, nego samo u rijetke dane: na Božić, na Tri kralja, o Uskrsu i o Maloj Gospojini, da pjeva iz nje i prati svojim bistrim djetinjim glasićem barba Stipu Pastorčića, kad bi ovaj pod misom zapivao koju od ovih starinskih pjesama, kojih više u današnjim molitvenicima ni nema.

A sada je eto tu knjižicu pop Luka donio u njihovu kuću i predao je njegovoj majci, da je ona pohrani — —

— Kamo je ono rekla da će je spremiti? U škrinju, Hm! Da li je tamo baš posve sigurno da je karabinieri ne će naći? Ne će doći! kazala je majka, a ako ipak dodu? — Takove i slične misli vrzle su se glavicom maloga Jivića i on nikako nije mogao usnuti — —

Majka je već davno legla, a povukla se i bakica u svoju sobu, ne on je još uvijek bdio.

Najednom se nečemu dosjeti. — Lagano, lagano, tiho kao malo mače, spuzne s kreveta i odšulja se do mamine škrinje. Otključa je, digne poklopac i stane tražiti među starinskim haljinama knjižicu.

»Aha, evo je!« napipa je, uzme i odnese sebi u krevet. — Zavuče se pod pokrivač, i prekrsti na prsima ruke, držeći u njima grčevito dragocjeni molitvenik.

»Tu si siguran« šaptao je, »na ovom malom srecu, ovamo te nitko ne će doći tražiti« govorio je u sebi, a malo mu srce drhtalo poput preplašenog golubića — —

Iznenada: bum! bum! Netko je čvrsto udario po vratima.

»Tko je?« skočila je njegova majka.

»Karabinieri«, odvrati glas izvana. »Otvorajte!«

Sva drhćući od straha otvori majka vrata.

»Tu je večeras bio župnik«, reče brigadir. »Što je došao amo sakriti? Kakve protudržavne papire, letake, knjige?«

»Ne — ne — ne znam« mucala je majka.

»Pretražit ćemo kuću«, odgovore karabinieri i dadu se na posao —

Majka je strepila od straha. — Sve su raskopali, sve pretražili, no nigdje nijesu ništa našli. Došli su i do krevetića Jivina. —

»Tko je to?« pitao je karabinijer.

»To je moj Jivić«, zadrhta majka. — »Spava dijete ne budite ga« —

»A to je mali ministrant! Dobro dijete, neka samo spava« mekano će karabinier, osvjetli mu žepnom svjetiljkom lice i pode iz sobe.

Jive nije spavao. Zatvorio je oči i pretvarao se kao da spava, a zapravo se tresao kao prutié na vodi. Njegovo malo srce skakalo je u grudima od silnog uzbuđenja, a ručice drhtale pod pokrivačem grčevito stišćući dragi biskupov molitvenik.

»Oče budi volja tvoja« — šaptao je nečujno i drhturio.

Karabinijeri su izišli u kuhinju.

»Što je u ovoj škrinji!« dosjeti se najednoé jedan i otvori je — —

»Propadoh«, strese se i protrne od straha teta Ivana. Tu je molitvenik, naći će ga i odnijeti, a onda i mene kazniti. Jadni moj Iviću, odvest će ti majku i zatvoriti negdje na robiju.«

Sa zebnjom je čekala, što li će sad biti.

Karabinijeri su isprevrnuli čitavu škrinju, stresli svaki komad ruha, no nigdje nijesu ništa našli. Konačno su otišli ne našav ništa.

Jivićeva majka krstila se od čuda. »Kuda li je samo dospio molitvenik iz škrinje? Tu sam ga metnula svojim vlastitim rukama, a sad ga nema. — Nestade ga, ko da se rasplinuo.

»Bože, Bože, zar si učinio čudoo!«

»Majko«, došulja se iz svog kreveta Jivić. »Ovdje je molitvenik. Ja sam ga čuvao na svom srcu, ne čudi se, majko, valjda je sam Bog tako htio — —«.

»Jiviću moj, moje zlatno dite« uzdahne sva sretna majka — »nistinu sam je Bog tako htio, da ne propadne ova naša stara i lijepa svetinja, spomen svetog našeg biskupa — —«.

E. R.

Košići

Pod smrikami košići preću
i po suhen lišću šušakaju
od zemlje na grane skakljaju,
od smrike do smrike se šeću.
Tako zmež smrik proliću
i svaki put zašviću.

ma čekajte tići,
drozdi i košići,
debelokljunci i šarani,
Sad van gredu zadnji dani.
Neće nas zavesti vaše pisme lake,
Vaše će glave doj pod naše prošnjake.

Košića lipi, sjajni i črni
Skaču i šviću mež grmi.
Kâ zlato njin se žute kljuni,
Smrike, drinki i grabri su hi puni do naše kamenice.
Košićke debele, mlitave i blide
Sluškaju slatke mladičke beside.

Uvamo banak i škrilu,
Četrastu, bilu.
Četiri tanke žbice
I prošnjak je gotóv, moj,
Kosić, hoj sad na vodu, hoj!

Mate Balota

Znaš li?

- 1) Koji je najveći grad u Evropi?
- 2) Koja je najveća država na svijetu?
- 3) Usljed čega tone podmornica,
- 4) Zašto je zimi hladno?
- 5) Što je to »vis major«?
- 6) Koliko je jedna milijarda?

Znadem!

- 1) Najveći grad u Evropi je London, glavni grad Engleske! Imade 8 milijuna stanovnika.
- 2) Najveća država na svijetu je Rusija ili kako se sada službeno zove Savez Sovjetskih Socijalističkih Republika (SSSR). Ako pak Engleskoj pribrojimo njezine kolonije i dominijone (Kanadu, Indiju, Australiju, Južnu Afriku i t. d.) koje su u neku ruku slobodne države, onda je najveća država na svijetu Engleska.
- 3) Kad se hoće da podmornica potone, pusti se da u posebne zato uređene prostorije ude voda. Usljed toga podmornica postane teža i stane tonuti. Kad se pak podmornica ima dignuti opet na površinu, sisaljke istisnu iz tih prostorija vodu, podmornica olakša i za čas se nađe na površini.
- 4) Zimi je zato hladno, jer sunce grije zemlju mnogo kraće vrijeme nego li ljeti. U ljetu grije sunce zemlju do 16 sati na dan, a o Božiću samo 8 sati.
- 5) »Vis major« je latinska riječ i znači »viša sila«. Upotrebljava se onda, kad se hoće kazati, da nije sve u ljudskoj moći, na pr. potres, poplava, orkan i druge elementarne nepogode, koje ljudski um nije mogao predvidjeti niti ih ljudska ruka spriječiti.
- 6) Jedna milijarda? Svatko će Vam odgovoriti da jedna milijarda imade tisuću milijuna. A možete li Vi sebi zamisliti koliko je to? Reći ću Vam odmah! Komad novca od jednog dinara poznat vam je svima. Dobro! Jedna milijarda takovih komada po 1 dinar, prekrila bi cijelu kuglu zemaljsku. Vidite li dakle kako je to strahovito velika količina.

Život na Faroerskim otocima

Faröerski su se otoci prosuli u pusto more između Skandinavskoga poluotoka i otoka Islanda. Ta su mnogobrojna ostrva strma i grebenasta: od njih ima samo sedamdeset, na kojima nastavaju ljudi. Ovi su otočani vrlo jaki i čvrsti, porijeklom su Danci, a bit će ih u svemu oko 13.000. Težak je život tih dalekih, samotnih ljudi, jer je njihova zemlja krševita i na mnogim mjestima nepristupačna. Onuda kiši 317 dana u godini, a vjetar bijesni i duva tolikom žestinom, da ne pušta drveću da raste ni zemlji da rodi. Tek svake treće, četvrte godine nikne nešto malo ječmena, i to je sve, što osim zelene trave, ti daleki klisurasti otoci pružaju svojim stanovnicima.

I more, široko i nepregledno sjeverno more, i ono hoće da im uskrati hranu, što im ju je doslije davalo. Faröerski žitelji love najradije dupine, ali i ti bivaju sve rjedji, kao da je i njima dotužila blizina onih njihovih ljutih progonitelja.

I tako će jadnim Faröeranima ostati jedino, što im još kameniti njihovi otoci mogu da daju: bezbroj velikih, morskih ptica, što se u izdubinama onih golih klisurina gnijezde. Te su ptice: sjeverni tupik, mala njoba, galeb, pomornik, zlogodnice i mnoge druge.

Ali je lov na te ptice i vadjenje njihovih jaja vrlo mučan i opasan posao. Obala se na Faröerskim otocima na mnogim mjestima okomito diže iz mora u vis i to za koju stotinu i više metara. Svi su ti osnovni bregovi malo ne kao zidane stijene, glatki i opuzli. Ima na njima i po koja raspuklina i izdubina pa upravo u te raspukline i izdubine legu one ptice svoja velika i slasna jaja. Ali kako ćeš do njih po onoj strmini?

Pri tom mora lovac da se dobro obavije čvrstim užetom, a onda da ga nekoliko snažnih ljudi polako spusti niz kamenitu stijenu. Vratomno je to silaženje: pukne li uže, nesretni će se lovac strmoglaviti u morsku dubinu, koja kao da već na nj vreba. I doista, mnogi je već lovac grdno nastradao pri tom opasnom lovu. A malo da nije nastradao i silni, na daleko poznati lovac Estrup. Nekoga se je dana uputio u lov i to na jednu, preko stotinu metara visoku pećinu. Jedan kraj užeta privezao je sebi oko pojasa, a drugi je imao da ostane u rukama šestorice ljudi, koji će ga polako spustiti niza stijenu i na njegov će znak opet da ga gore privuku.

I tako Estrup uze da se sve više i više spušta u dubinu. Spustio se već nekih četrdeset metara, kadli ugleda rasjeklinu, u kojoj se je nadao naći obilne lovine. Oprezno zamahne čitavim svojim tijelom i u isti se mah nadje u špilji. Stane na tle, skine sa sebe uže i priveže ga o kamen. Pošto napuni mrežicu jajima, prodrmat će užetom, i to će biti znak onima gore, da ga dignu.

U špilji pokupi vanredno mnogo lijepih jaja. Njima napuni mrežicu i torbu, što ju je nosio na ledjima. Kad je time bio gotov, pogleda na stranu, gdje je bilo privezano uže — i mrzli ga ježuri podidjose po svem tijelu. Ni užetu ni kamenu, o koji bijaše privezano, nije više bilo ni traga.

Što se dogodilo? Dvije su se ptičurine na ulazu u špilju uhvatile u koštac i hrvajući prodrmale užetom. Oni gore držahu, da im taj znak dolazi od Estrupa, te pritegoše uže. Ali u isti mah osjetiše, kako im je ujedamput nestalo svakog otpora, i u duhu im se ukaza užasna slika: Estrupu je zacijelo popustio uzao, i on se siromah srušio u šumno, uzburkano more, koje ga je u svojim strahovitim vrtlozima već i zamelo. Zaprepaštenj tom nesrećom oni su bijedni ljudi nato smetali uže i otišli plačući k Estrupovoj kući i nesretnoj ženi mu i kćeri javili užasni događaj. Zakukaše obje žene za dragim čovjekom držeći ga za uvijek izgubljenim...

Estrup je međjutim vikao iza svega glasa i sazivao u pomoć, ali mu se glas gubio u lomljavi mora, što je pod njime ključalo. Bližala se noć, a tisuću ptica zapjevaše u zboru svoju običajnu zaglušnu, večernju molitvu. Sudeći po jajima što ih je pokupio, u špilji su imali svoja gnijezda golemi pomornici, strahoviti grabljivci i napadači, kukastog kljuna i oštih, jakih čaporaka. Te su ptice vrlo srčane, pa se zalijetaju i na čovjeka, kad ga zateku, da im dira u leglo. Boj s njima strašan je i opasan, te im čovjek više puta i podlegne, jer mu iznajprije isključuju oči, a onda ga udaraju po glavi, dok gotovo sasvim ne izgubi svijesti. I Estrup pomišljaše:

— Oslijepe li me, ne će mi ostati drugo, nego da se survam u ponor, da učinim kraj užasnim mukama, što bi me iza toga čekale.

Ipak nije još gubio nade u svoj spas. Omjeri očima stijenu, na kojoj se je nalazio. Pod njime ponor od kojih 60 metara i uzburkano more sa svojim bezdanim, strahovito uzvaljenim vodama: gotova smrt. Nad njime četrdeset metara sasvim gole, klisuraste stijene: iza nje — spas. I Estrup odluči, da se popne navrh one klisurine, pa što Bog da!

Misao već sama po sebi strašna i vratolomna! Imao je Estrup kod sebe nekakav čvrst, švedski nož, od koga se nije nikada odvajao. Taj će nož zabosti u prvu raspuklinu, što je pukla u klisuri, na nj će stati nogom i ozreti se za drugom kojom raspuklinom, u koju će opet zabosti onaj svoj dugi nož. Smišljeno — učinjeno. i Estrup započe svoje grdno, smrtonosno uspinjanje, kakvo nije možda izveo nijedan čovjek na svijetu.

Za svaki četvrt sata digao bi se za jedan metar. Prste svojih ruku i nogu utisnuo bi u kakvu pukotinu ili bi ih položio na kakav izbočen kamenčić i tako bi se nekako držao na onoj strmini, dok bi svoj nož zabo u kakvu višu raspuklinu. Samo da pomisliš na to, već će ti se koža da naježi i mučna vrtoglavica da uhvati. No Estrup nije klonuo duhom. Kadšto bi se ispeo do izbočine široke koliko stepenica. Tu bi se časkom odmorio, pa onda nastavio svoje strahovito uspinjanje. Tek da mu se kakav sitan kamenčić odroni ispod noge, i eno ga u tren dolje u crnom i šumnom bezdnu. A crna bijaše i noć, što se uto spustila, crna i strašna, ali se Estrup svedjer upija uz stijenu, i prstima, što neprestano krvare, drži je se i sve lagano diže i diže.

Deset sati potraja to nadčovječno uspinjanje, kadli eto: ujedamput se nadje na vrhu klisure. Bio je spasen, ali se toliko izmorio, da se u isti mah sruši na tle i u tili čas zaspao kao zaklan.

Studen mu je probijala tijelo, i on se probudi već nakon jednog sata. S velikim se trudom i naporom dovuče do svog kućerka i zateče ženu i kćer, gdje plaču i mole. Kad ga ugledaše, spopade ih takova strava, da su užasnute utekle, uvjerene, da im se je prikazao nikkar, jedan od onih morskih zloduha, kojima se po pričanju sujevjerna puka mili mučiti nesretne ribare. Trebalo je dosta vremena, dok ih je Estrup uvjerio, da je to doista on — Estrup.

Vi ćete reći: Ali za Boga, kakav je to život? Zašto onaj svijet ne ostavi one svoje puste grebene i ne potraži sebi gdje drugdje kakvu novu domovinu?

— Evo zašto: Faröeranin ljubi svoja sumorna, kamenita i nepri- stupačna ostrva i ne bi ih zamijenio ni najljepšim palačama ovoga svi- jeta. On voli i opasnosti, vratolomna poduzeća. Njegovu srcu godi sve, što je veliko i smiono, zato mu je život, što ga na onom pustom kršu provodi, mio drag.

Uostalom, svak voli svoju rodjenu zemlju najviše. Napoleon je Veliki rekao, da bi mu i Sveta Jelena bila draga, da se je na njoj rodio..

Stjepan Hrtić:

Istarski slavuj

U sumraku prvom nad kamenom Istrom,
Nad gorom kad prva je planula zvijezda,
Od nekud se tužni razlijegahu zvuci —
Ko suza da roni kraj srušenog gnijezda . . .

Slavuju naš mali, ti pjesniče srca
Što ljubiti znade i s ljubavi mrijeti,
Zar sudbu oplakuješ roda si svoga,
Jer otme ti koljevku dušmanin kleti?

Ne umaraj suzom svog kristalnog oka:
Ta sreće će silne se nagledat dosta!
Ne puštaj da tijelo ti uquine mlado:
U srcima našim još osveta osta!

Gle! Majka na odmazdu spremna već sina
I gromove skuplja već junačka ruka!
Haj! Divovskom snagom će opet ko nekad
Osvetit ti suze, odriješit te muka!

Daj pjevaj i dalje svom rodu o slavi,
Što tisuću ljeta na umu si steče.
Pjevaču naš mali, ne plaši se nikog:
U žilama našim krv za tebe teče!

PRIRODA

ŠKOLJKA UDAVILA GALEBA. Na engleskoj obali doživjeli su ribar izaista zanimljiv slučaj neobične borbe između galeba i školjke. U pijesku na pličini opazio je jedan galeb lijepu rastvorenu školjku. Obljetao je neko vrijeme oko nje i na koncu se bacio na nju i zahvatio je kljunom. U tom trenutku školjka se u samoobrani zatvorila i čvrsto stisnula galebov kljun, povlačeći se sve dublje i dublje u vodu. Galeb se stao pod vodom davati, zdvojno lomatajuć krilima, ali uzalud, jer ga je školjka tako čvrsto stiskala, da se nikako nije mogao istrgnuti. Ljudi su priskočili, da ga izbave, ali kad su došli do njega bio je već mrtav. Školjka istina nije imala dosta snage, da bi mu smrvila glavu, ali ga je zato držala pod vodom tako dugo, dok se nije ugušio.

BIJELA JAREBICA. Ovoga ljeta opazio je mlinar u selu Lun, jato mladih jarebica, među kojima je jedna bila posvema bijela. Kad ih je poplašio, sve su druge uzletjele samo je ova bijela ostala. Ona nije mogla letjeti, ali je zato silnom brzinom trčala u smjeru, kuda su njezine družice odletjele. Mjesec dana kasnije opazili su i drugi ljudi to isto jato jarebica, a među njima i onu bijelu, koja je bila međutim znatno narasla. Jedan ju je lovac ustrijelio i tada se ispostavilo, da to zapravo i nije bila jarebica nego sasvim obična bijela kokoš, koja je bogzna kojim slučajem dospjela među jarebice.

Predmijeva se, da se je to dogodilo tako, što je jedna od seoskih kokoši, dok se skitala poljem, snijela jaje u gnijezdu jarebica, a mlada kokica, kad se izlegla živjela je zajedno s drugima, tek što nije mogla letjeti kao one, nego ih je pratila trčeći za njima.

VRABAC SA DVIJE GLAVE. Nedaleko Londona u ruševini jednoga staroga dvorca zapažen je vrabac, koji je imao dvije glave. Vlasnica dvorca, koja je tog čudnog svata često promatrala, tvrdi, da je taj dvo-glavi vrabac mnogo veći od ostalih vrabaca, a to valjda s razloga, što i mnogo više jede nego li njegovi drugovi, budući da jede u isti mah sa dva kljuna. Inače se nije ni u čemu razlikovao od ostalih vrabaca.

MEĐUNARODNO PRAVO KOD ŽIVOTINJA. Poznato je, da među raznim narodima i državama postoje izvjesni zakoni, kojih se sve civilizovane države pridržavaju. Tako n. pr. postoji međunarodni sporazum, da se u slučaju rata ne smije napadati ranjenike ni strijeljati u bolnice, te da ima pucnjava mirovati za vrijeme dok neprijatelj zakapa svoje mrtvace. Izgledat će nevjerovatno, kažemo li, da i među divljim zvijerima takovo, istina nenapisano i neprotokolirano, pravo postoji. Glasoviti

afrički istraživač i lovac profesor Rainey, koji je mnogo godina proveo u afričkim šumama i pustarama piše, kako imade mjesta, na kojima jače zvjerke nikada ne napadaju slabije. Takva neutralna zemljišta su redovito izvori vode, kamo se životinje dolaze napajati. Kada životinje dolaze na izvor ništa se ne boje jedna druge, ali poštuju pravo jačega i prilaze k vodi određenim redom. Profesor Rainey promatrao je dugo vremena taj redosljed, pa je ustanovio, da najprije prilazi k vodi nosorog, za njime lav, pa leopard, onda redom druge zvijeri. Žirafe, gazele i druge slabije životinje stoje po strani i ne prilaze vrelu, dok se nosorog, lav i pantera nijesu napili. Taj red, kaže profesor Rainey nije nikada bio poremećen. I nikad nije opazio, da je lav na samome vrelu napao gazelu, koja je inače njegov najmiliji zalogaj. Isto takav red vlada i kod ptica, gdje grabilice nikad ne napadaju druge ptice za vrijeme dok piju.

REKORDAN SAN STARE KORNJAČE. Londonske novine pišu, da je kornjača, koja živi u tamošnjem zoološkom vrtu, a koju zovu Mihovil Galapagos, postigla rekord u spavanju. Kornjača je stara 120 godina, a prije četrnaest mjeseci je zaspala i do danas se još nije probudila. Njezin je san tako dubok, da se isprva mislilo, da uopće više ne živi. Međutim kad su je pozornije promatrali opazili su, da od vremena do vremena miče nogama - te da ih uvlači odnosno izvlači ispod oklopa. Kako je tvrd njezin san dokazuje najbolje to, što se je jedna mišja familija lijepo sklonula pod njezinu koru i tamo si lijepo uredila gnijezdo i izlegla već čitav roj malih mišića.

Noć

Srebrni mjesječev trak

Sa stotipu priča

Protkiva mrak,

A more ih sluša

Sa stotinu duša

Mrtvih u dubini

Velje i silno na mjesječini

A s kraja pjesma

Tužna se glasi,

Ko kada vjera i nada se gasi...

... Mjesec i more i svuda čari

Uskoci stari

Dižu se moćni

I kroz mir noćni

Čuješ im glas,

U njem je živa vjera u Spas.

Pamte ga ljudi

Na rodjenoj grud

Bez doma, bez crkve, bez hljeba

Vjerovat treba!

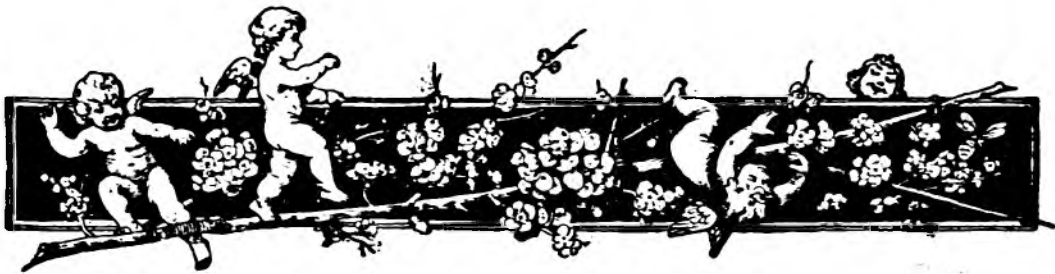
Rikard Katalinić-Jeretov

Nadmudrivanja

(Pitanja)

- 1) Zašto vrabac skače preko ceste?
- 2) Tko ima srce u glavi?
- 3) Na kojoj strani ima pas najviše dlaka?
- 4) Koje ribe imadu oči najbliže jedno uz drugo?
- 5) Na cesti stoje dvije osobe. Jedna od njih je otac sinu druge osobe. U kakvoj su rodbinskoj vezi te dvije osobe?

(Odgovor vidi na str. 96.)

ZDRAVLJE

Jedite voće, pa ćete imati lijepe zube. Ljudi, koji se hrane u glavnom zelenom hranom, voćem i povrćem, kao na pr. svi južnjaci, imaju obično lijepe i zdrave zube. Zubni kamenac, koji izjeda i rastaće zube, kod njih je tako rekuć nepoznat. Kad jedemo voće, voćna kiselina ulazi u sve šupljine između zubiju i uništava tamo sve baktele, koji se ondje od druge, naročito mesnate hrane, skupljaju.

Kako brzo kuca naše sree? Novorođenčetu kuca srce 140 puta u jednoj minuti, djetetu između 7 i 9 godina 90 puta, odraslom zdravom čovjeku, ako miruje 70 puta, ako lako radi 85 puta, a ako teško radi čak i do 100 puta u minuti. Starom čovjeku kuca 76 puta u minuti.

A sad čujmo koliko puta otkuene u jednoj minuti sree pticama i drugim nekim životinjama! Kanarincu udara srce 160 puta u minuti, a vrapcu čak 800 puta. Guski udara 200 puta, mački 130, ovcj 80, konju 40, slovu 30 puta. Najpolaganije kuca srce zmiji: ljeti 20 puta, a zimi samo 2 puta u minuti.

Francuskj kemičar Louis Pasteur (čitaj: Luj Pastér) pronašao je — kako je poznato — jedan od najvažnijih lijekova, lijek protiv bjesnoće. Godine i godine radio je on u svom laboratoriju s mnogo svojih pomagača i izvršio nekoliko tisuća pokusa, prije nego što mu je pošlo za rukom pronaći to spasonosno cjepivo.

Prvi čovjek, koga je spasio od strašne smrti bio je neki mali Alzacjanin imenom Josip. Njegova majka došla je jednoga dana plaćući u Pasteurov laboratorij i dovela sobom svog devetgodišnjeg sinčića, koga je prije dva dana na četrnaest mjesta ugrizao bijesan pas.

»Spasite mi dijete, gospodine Pasteure« zaklinjala je jadna majka učenjaka. Pogledavši dječaka koji je žalosno kunjao ne mogući više ni hodati, Pasteur se odlučj, da na njem iskuša svoj lijek. Pozvao je svoja dva pomoćnika liječnika, i dao je dječaku prvu injekciju cijepiva protiv bjesnoće. To je bilo dne 6. srpnja 1885. godine. Nakon toga zadržao je dječaka nekoliko dana kod sebe i pozorno promatrao učinak svoga lijeka. Dječak je posvema ozdravio, a da se bjesnoća ni najmanjim znakom nikada nije pokazala, i dječak se sav sretan, vratio sa svojom majkom u Alzaciju. Otada se Pasteurovo cjepivo protiv bjesnoće na cijelome svijetu upotrebljava i ono je prava blagodat za čitavo čovječanstvo.

Majmun Klok, mali Žozić i njihove vragolije

»Sveta Jelena!« S udivljenjem gledali su mornari a još većma naši mali pustolovi tu голу klisuru, što se skoro okomito diže u vis, a koja je u povijesti toliko spominjana.

»Stanite«, rekao je kapetan i poslušajte što ću vam o tom otoku pričati. Mornar ne smije lutati svijetom povezanih očiju. On mora da sve zna i sve vidi. More je njegova knjiga. A osobito se to tiče tebe, Žoziću, skitniče mali. Kad se jednoć kući vratiš, da dodeš, iskusan i pun znanja, a ne ko kakva neupućena budala, kojoj će se svatko moći narugati: Gdje si bio? Nigdje! Što si radio? Ništa!«

»Sveta Jelena je dakle«, — nastavi kapetan, »engleski posjed. Glavni joj je grad Jamestown; cijeli otok velik je samo 40 četvornih milja. Otkrio ga je španjolski moreplovac Juan od Nove Kastilije na dan 21. svibnja. t. j. na dan svete Jelene Križarice majke Konstantina velikoga i zato ga je prozvao otokom svete Jelene —«.

»Pa rekli ste bili, da je ovdje umro francuski car Napoleon Bonaparte!? Kako je to moglo biti, kad je to engleski posjed?

»Čekaj, nevoljo, i ne prekidaj! Jest! Ovdje je umro Napoleon. Poslije nekoliko nesretnih bitaka, kad su ga Englezi, Austrijanci, Nijemci i Rusi progonili, pokušao je veliki imperator pobjeći u Ameriku. Na putu su ga uhvatili Englezi, zarobili ga i odveli u zatoč enje ovamo na zapušten otočić svete Jelene. To je bilo dne 16. listopada 1815., nakon 70 dana mučne vožnje po Oceanu.

Eno gledajte onu kućicu gore na vrhu otoka. Tamo je bio zatočen kroz punih 6 godina. Umro je bolestan i utučen dne 5. svibnja 1821. u pedesetoj i drugoj godini života.«

»A je li mu grob jošte ovdje?« upita Jožić znatiželjno.

»Grob jest, ali njegovo tijelo nije. Devetnaest godina je ležalo ovdje, dakle sve do 1840., kad su ga velikim slavljem prenijeli u Pariz i tamo ga sahranili pod zlatnim kupolama veličanstvene grobnice —«.

»Smijemo li poći pogledati kućicu u kojoj je stanovao?« opet će Jožić.

»Dakako, dakako. Ta bilo bi smiješno, kad dodete kući, da kažete da ste bili na Sv. Jeleni, a da niste vidjeli kuću, u kojoj je umro Napoleon.«

Klok i Jožić odoše na brijeg, glavnom i jedinom uličicom i uskoro eto ih gore na vrhu u Longwoodu. Tako naime zovu onih nekoliko kućica i vrt oko njih, gdje je stanovao i umro veliki car.

Veoma su se začudili, kad su vidjeli tamo francusku zastavu.

»Ovo je francuski posjed, mali moj,« rastumačio im je čuvar. »Longwood, ovaj vrt i ove kućice pripadaju Francuskoj, kao jedna uspomena na njezinog velikog sina.«

»Opet znamo nešto više,« rekao je Jožić.

Nakon što su pregledali sobe, krevet u kom je ležao Napoleon, vrt po kom se šetao i razne druge znamenitosti, odluče da se spuste po prijekim putem preko vrtova i voćnjaka do luke.

»Haj, Klok druže, gle, gle, divnih li naranča«, Jožić će Klocku. Sve naokolo bilo je sva sila narandžinih stabala, smokava i drugog voća.

Nevaljalci mali ubrzo se sporazumješe pa udri po voću. Trgali su naranče, i mastili bradu sve u šesnaest.

Kad li najednoć zlo i naopako. Kad su se tome najmanje nadali, dobiše otraga i jedan i drugi po jedan tako strahovit udarac, da su odletjeli niz strminu, kotrljajući se niz kosinu ko dvije omašne bundeve.

»Bože, što li je ono? Crna neka sjena. Sam đavo...« sav izvan sebe od straha izusti u bijegu Jožić.

Zbilja na jednoj klisuri opaziše veliku crnu sjenu s ogromnim napoleonskim šešišrom na glavi.

»To je duh Napoleona, koji valjda čuva ove voćke u svom vrtu« pomisli u sebi Jožić i sav se stresse još se uvijek koturajući, gologlav i sav izguben, nizbrdo.

»Sa živima se lako boriti«, mislio je dalje u sebi pun groze, »ali s duhovima, očuvaj nas, Bože!«

Sve tako misleći otkotrljao se zajedno s Klockom ravno u more. pa da će se plivajući dohvatiti svog broda, s koga se poslije ne će tako lako udaljiti.

Istom u moru okrenuše se k obali da vide još jedamput što ih je te potjeralo.

A imali su što vidjeti: nije to bila nikakova Napoleonova sjena, nego jedan savim obični jarac, koji je sa stadom drugih koza pasao u voćnjaku. Ugledav nepoznate goste zaletio se u njih pa udri, da se sve zaprašilo i snažnim ih svojim udarcem odgurnuo niz strminu ravno u more.

Nesreća je pak htjela da je Jožiću ispao pri tom šešir s glave i jarac ga nabo na svoje rogove. Sjena jarčeva pala je na klisuru i napravila od našeg jarca pravu pravcatu sliku Napoleona sa šešišrom na glavi...

»Ha-ha-ha!« stao se smijati Jošić, razabrav što je na stvari.

»He-he-he«, kreveljio se i Klok, sretan što je i tako prošao, jer jarac ko jarac mogao je tvrdim svojim rogovima da ga i malo bolje nabije.

Doplivali su do broda, ali su mudro prešutili što im se dogodilo, jer su znali da bi ih ostali mornari, a osobito paron Vice, grdno ismijali.

Na svetoj Jeleni ostao je brod dva dana, dok je iskreao nešto živeža, i opskrbio se vodom, a onda su prosljedili put u Capetown na krajnjem rtu Afrike.

Frantina i Jurina

Frantina: A di si mi ti bija, Jure, zadnjih misec dan, da te nis nideri vđija?

Jurina: Doli san hodija i po Istriji san klatija, da vidin, ča naši ljudi delaju i kako živu.

Frantina: Pak? Mižerije koliko češ, a?

Jurina: E, fala Bogu! Mižerije je tamo vajk bilo i če je biti, nego naš narod je na nju navadan.

Frantina: Samo ko je kurajan.

Jurina: Kurajan pak, koliko češ. Ter ča bi ga drugo bilo održalo ako ne uni njihov

zlatni kuraj. Kuraja simo, kuraja tamo, kuraja ka ti ki umre, kuraja, kad te potiraju šteure, kuraja, kad udre suša, kuraja kad potuče grad. Vajk samo kuraja i kuraja i to hi drži.

Frantina: A lipo, lipo, to mi je jako drago čuti, a ča govore?

Jurina: Pitali su me za nike naše ovde. Di su naši vokati, impijegati, školanti i drugi. Ča delaju i kako ovde živu. Rekli su, da bi njen danas bili dolj od velike potrebe.

Frantina: Ej, dragi moj Franino, to ti je drugi par rukavi. Impijegi doli za naše drugo ni, a za vokate je una mižerija slaba klientela pak bi bilo tribe uzeti u ruke matiku i badilj, a to se u školah ni nenoga vadilo.

Jurina: A ni ne, tako Bože da je, ča ni.

Frantina: Benj, zdravi i kuraja!

Jurina: Bog i s tobom, kuraja!

Jurić i Franić

Jurić: Po čem možeš prepoznati staru gusku, Franiću?

Franić: Po zubima!

Jurić: Baš si bedast, pa zar ne znaš, da guska nema zube?

Franić: Guska ne, ali ih zato imam ja.

Kako duboko je čovjek prodro pod zemlju. Na jugu Sjedinjenih Država američkih doprli su prilikom bušenja petrolejskih izvora do dubine od 3243 metra. To je najveća dubina, do koje su dosad ljudi doprli.

U brazilskim dijamantnim poljanama kraj rijeke Areade našli su dijamant, koji važe 2000 karata (jedan karat imade 200 miligrama). To je najveći dragi kamen na svijetu, a cijene ga na 3.500.000 dinara. Godine 1905. nadjen je u Transvaalu u južnoj Africi još veći dijamant, prozvan »Cullinan« i taj je težio 3000 karata, ali jer je bio prevelik i prema tome odviše skup, nije ga bilo moguće prodati, pa su ga raskomadali i izbrusili iz njega nekoliko manjih dijamantata.

Najbolji lijek proti pčelinjem ubodu je češnjak. Ubode li nas pčela ili osa na usne, na jezik ili na drugo kakvo osjetljivije mjesto najbolje je ako to mjesto odmah nataremo češnjakom. Ako nas pak ubode na drugo kakvo mjesto, pa nastane oteklina, najbolje je da narežemo češnjak (bijeli luk) na sitne komadiće, pa ga metnemo na oteklinu. Oteklina će za najkraće vrijeme nestati.

Kako dugo žive pojedine životinje? Od sviju životinja najdulje živi kit, koji može doživjeti 800 godina. Slon, papiga i kornjača s lakoćom dočekaju stotu godinu života. Gavran može živjeti 80 god., orao 30, orangutan 40, jelen i deva 35 do 40, lav 50, konj 20 do 30, vol 25, pas 10 do 20, mačka 15, vuk 12, zec 5 do 10, zmija 10, žaba 15, ova 10, mrav 1 godinu, muha 4 mjeseca, hrušt 1½ mjeseca, a leptir 2 mjeseca.

Najlakše umire čovjek, koga je ugrizla kobra. Kobra je jedna od najljućih otrovnica. Na glavi imade dvije kružnice nalik na naočale. Čovjek koga je kobra ugrizla, umrijet će otprilike sedam sati iza toga. a da zapravo nije ni osjetio nikakve boli. Rana stane oticati i onaj dio tijela, koji je ugrizen postane sasvim neosjetljiv. Neosjetljivost se malo pomalo širi po svemu tijelu, čovjek stane drijemati, srce kuca polaganije. Disanje je sve nepravilnije, i na koncu čovjek usne, da se nikad više ne probudi.

Novine, koje teže 3 kilograma. »Chicago Herald« (Čikaški glasnik) štampao je dne 21. listopada prošle godine svečani broj, koji je imao 422 stranice. To je najveći primjerak novina, što ga svijet pamti. Taj je broj težio skoro tri kilograma.

Nadmudrivanja

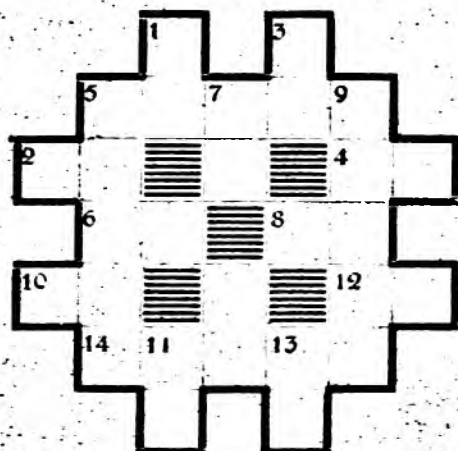
(Odgovori)

- 1) Jer hoće da dode na drugu stranu ceste.
- 2) Kupus.
- 3) Na onoj strani gdje ima rep.
- 4) Najmanje.
- 5) To su otac i majka.

ZAGONETKE I ODGONETKE

KRIŽALJKA

Sastavila: Lazarić Ljubica,
učenica IV razr. gimn. u Ohridu

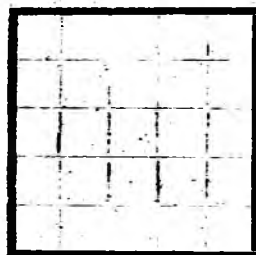

Vodoravno: 5 mjesto u Dalmačiji, 2 lična zamjenica, 4 igraća karta, 6 kratica za broj, 8 konj, 10 pokazna zamjenica, 12 uzvik. 14 liječnik (ekavski).

Okomito: 1 rijeka u gornjoj Italiji, 3 začim svakom jelu, 5 glavni grad jedne male države u Aziji, 7 pokazna zamjenica, 9 poljodjelac, 11 početna slova imena i prezimena našeg urednika, 13 mjera za površinu.

ISPUNJALJKA

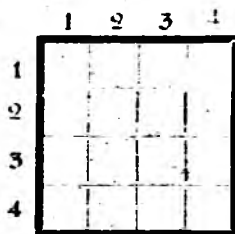
Sastavio: Sokolić Ivan, uč. II. razr.
gr. škole. Novi Vinodolski

kovina
tat
žitarica
ptica
potsmjeh

ČAROBNI LIK

Sastavio: Pocić Duro
uč. nar. škole kod Sv. Duha
u Zagrebu

1 Ptica selica
2 Mrtvački ležaj
3 Žensko ime
4 Mjera za papir

KRALJEVA ŠETNJA

Rudolf Hodak, uč. II. razr. Gr. škole
Ivanić-Grad

G	e	go	slo	žji	Tu	i
slov	je	bla	ga	Bo	je	

Vodoravno i okomito isto.

REBUS

$\frac{L+S}{\text{š}}$ TiSTARN+N
(1 2 4 5)

ODGONETKE IZ BR. 4

1. Križaljka: Okomito: 1 rad, 4 Ada 8 Vis, 19 led. Vodoravno: 2 rat, 3 da, 8 vo, 6 dr., 7 ti, 5 ta, 9 so, 11 med.
2. Ispunjaljka: mraz, radi, Adam, zima.
3. Skrivačice: Pazin, Mostar, Brod, Zagreb
4. Stepenice: R, Ra, Rak, Raka.
5. Ispunjaljka: Muka, udar, kasa, Arad.

ODGONETKE IZ BR. 5

1. Zagonetka: put, 2. Logograf: Sreda, greda, kreda.
3. Stepenice: K, Ko, Kor, Kora, Korak.
4. Stepenice: K, Ko, Kor, Kora, Koran, Korana.
5. Skrivačice: Sarajevo, Sušak, Bakar, Brod, Zadar.
6. Logograf: Krov, rov, rob, Ob.

SVE što trebate za

**kuću, školu i zabavu
naći ćete kod trgovačke kuće**

Kastner & Ohler
Zagreb.

Tražite glavni katalog.

Pišite još danas!

«Mali Istranin» izlazi jedamput mjesečno. — Pretplata iznosi 12 dinara na godinu. — Pojedini broj stoji 1 dinar. — Za inostranstvo dvostruko. Uredništvo i uprava nalaze se u Boškovićevoj ulici br. 20. — Telefon 59-51.

Vlasnik, izdavač i odgovorni urednik: Ernest Radetić, Zagreb, Boškovićeva ulica 20. — Tiskara C. Albrecht (P. Acinger), Zagreb, Radićeva ulica 24. Za tiskaru odgovara Petar Acinger, Zagreb, Gundulićeva ulica 22a.